

GLOBALLASHUV DAVRIDAGI MILLIY MADANIYAT

Arislanbayeva Zoya Yernazarovna

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti "Ijtimoiy-gumanitar fanlar"

kafedrasi dotsenti, falsafa fanlari nomzodi

NATIONAL CULTURE IN THE AGE OF GLOBALIZATION

Arislanbayeva Zoya Yernazarovna

Assistant Professor of the Department of "Social and Humanities" of the State

Institute of Arts and Culture of Uzbekistan, Candidate of Philosophy

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv va milliylikning madaniy sohada o`zaro yonma-yon borishi, zamondan zamonga ko`chishi, sarhadlar doirasida tasniflanishi borasida so`z yuritiladi.

Kalit so`zlar: globallashuv, milliy madaniyat, modern, madaniy makon

Аннотация: В данной статье глобальная национализация идет рука об руку в культурной сфере, она время от времени перемещается и классифицируется по границам.

Ключевые слова: глобализация, национальная культура, модерн, культурное пространство.

Abstract: In this article, global nationalization goes hand in hand in the cultural sphere, it moves from time to time, and it is classified according to borders.

Key words: globalization, national culture, modern, cultural space

Globallashuv davrida milliy madaniyatga nimalar bo'lyapti, degan savolga javob berishga harakat qilishdan avval milliy madaniyat tushunchasining o'zi mazmunini aniqlab olish maqsadga muvofiqdir. Milliy madaniyat "modernlik davrida madaniyatning milliylashuvi" natijasida o'rnatilgan intellektual odatga ko'ra, madaniyat eng yaxshi milliy madaniyat sifatida tushuniladi. Madaniyatni ma'lum bir milliy jamoaga nisbat berish hozirgi kunlarda odatiy hol sifatida qabul qilinganga o'xshaydi («Fransuz madaniyati», «Nemis madaniyati, ispan madaniyati» va boshqalar). Madaniyat haqida umumiy insoniy mulk sifatida gapirganda ham, biz bu mulkni faqat uning alohida qismlarining qonuniy egalari sifatida xalqlar o'rtasida

taqsimlaymiz. Uning boshqa qismlari millatning mulkida, ta'bir joiz bo'lsa, mulkda emas, foydalanishda!

Shu bilan birga, bu intellektual odatning ildizlari qiyosiy tarixiy nuqtai nazardan unchalik chuqur emas. Ular Iogann Gotfrid Xerderning tarix falsafasiga kiradilar, u aslida madaniyatning u yoki bu etnik birlik ("xalq") bilan bog'lanishi boshlanadi[1]. Herder intuitsiyasini romantiklar (Shleyermaxer, Novalis, aka-uka Shlegellar) va Xegel o'zlashtirgan va rivojlantirgan. Keyinchalik madaniyatni kontseptsiyalashning bu usuli - uni ruhning ifodasi sifatida tushunishga nisbatan yaqinda nafaqat kontseptsiya, balki "milliy madaniyatlar ma'lum bir hududning barcha aholisi tomonidan umumiy bo'lgan belgi-ramziy tizim sifatida" fenomeni ham paydo bo'ldi. Yevropaning madaniy makonini zamonaviylik davrida boshdan kechirgan milliylashtirish natijasi bo'ldi. Zamonaviy davlat o'zini milliy davlat deb hisoblaydi, ya'ni. o'z suverenitetining manbasiga ega bo'lgan siyosiy birlik sifatida «millat. Ikkinchisi bir yurisdiksiya ostidagi shaxslarning oddiy to'plami sifatida emas, balki madaniy birlik sifatida tasavvur qilinadi. Boshqa so'z bilan aytganda. milliy davlat siyosiy va madaniy chegaralarning mos kelishini nazarda tutadi. Bu tasodifda - aniqrog'i, bunday tasodifga intilishda - zamonaviy davlat bilan modernizatsiyadan oldingi davr holati o'rtasidagi tub farq. Primodern davlatlarda aholi shu qadar qattiq ierarxialangan (sinf tabaqalanishi) uning quyi va yuqori qatlamlari turli madaniyatlarga tegishli. Bir tomondan, aristokratik va olijanob madaniyat, ikkinchi tomondan, dehqonlar ommasi madaniyati bir-biri bilan kundalik amaliyotlar darajasida aloqa qilmaydi va faqat ramziy darajada tasodifiy uchrashadi. Shu bilan birga, zodagonlar madaniyati asosan davlat chegaralaridan tashqarida mavjud bo'lsa, dehqonlar madaniyati ko'pincha ma'lum bir viloyat doirasida mahalliyashtirilgan bo'lib chiqadi.

Bu imperativ 19-asrning barcha suveren siyosiy birliklariga, jumladan, imperiyalarga ham taalluqlidir. Romanov Rossiyasi, Gabsburg Avstriyasi va Usmonli Turkiya kabi, 19-asr davomida g'arbiy qo'shnilaridan farqli siyosiy tizimni saqlab qoldi[4].

Madaniy ramzlarni ishlab chiqarish, tarqatish va iste'mol qilish bo'yicha odamlarning o'zaro ta'siri hokimiyat munosabatlari bilan o'tadi, garchi bu sohada bu munosabatlarning mavjudligi siyosat va iqtisod sohasiga qaraganda kamroq aniq.

Darhaqiqat, bugungi kunda ommaviy madaniy ishlab chiqarish agentlari milliy emas, balki geografik joylashuvi va kapitalining kelib chiqishini aniqlash har doim ham mumkin bo'lmagan transmilliy korporatsiyalar (TMK) hisoblanadi. Garchi madaniyat sohasida faoliyat yuritayotgan TMKlarning aksariyati Amerikada ro'yxatdan o'tgan bo'lsa-da>>. Amerika korporatsiyalari G'arbiy Evropa va Osiyo madaniy ishlab chiqarish markazlari tomonidan jiddiy va kuchayib borayotgan raqobatga duch kelishlari kerak. Amerika bugungi kunda nafaqat eng yirik yetkazib beruvchi, balki undan tashqarida ishlab chiqarilgan madaniy mahsulotlarning eng yirik iste'molchisi hamdir.

U yoki bu mahalliy madaniy kontekstga kirib, import qilinadigan>> madaniy mahsulotlar qayta talqin qilinadi. ularni shu kontekstga moslashtirishga imkon beradigan tartib-qoidalar. Shu tarzda ular sezilarli darajada o'zgaradi. Bu hodisani Kant ta'бири bilan aytganda "milliy tasavvurning ishlab chiqarish qobiliyati" deb atash mumkin. Masalan, bu qobiliyatning, "Uzuklar hukmdori" blokbasterining Rossiyada idrok etilishi (darvoqe, Yangi Zelandiya, Amerika emas) namoyon bo'lishi edi. "Goblin" taxallusi ostida tanilgan muallifning Dmitriy Puchkov tarjimasida asl nusxaning yuqori sifatli parodiyasidir. Vizual tasvirlardan boshqa hech narsa asl nusxada qolmaydi (garchi Goblin, kompyuter texnologiyalari tufayli, ba'zi joylarda vizuallarni bosib oladi - masalan, qahramonlar o'qigan kitobni Chexovning "Kashtanka yoki yuksalish" hikoyasiga o'zgartiradi. o'z xaritalariga rus toponimlarini kiritish). Qahramonlarning nusxalari tarjimalar muallifi, musiqasi tomonidan butunlay o'zgartirilgan.

Madaniy globallashtirishning G'arblashuv sifatidagi munozaralarning boshlang'ich nuqtasi, go'yoki, asosiy madaniy oqimlarning <<G'arb>> dan <<Sharqqa - yoki, aniqrog'i, shartli shimoldan shartli janubga oqib o'tishidir. ular ham teskari yo'nalishda oqadi. Bu jarayon, ayniqsa, so'nggi o'n-o'n besh yil ichida yaqqol ko'zga tashlandi. Bu vaqt ichida Hindiston, Xitoy, Tailand, Janubiy Koreya,

Braziliya, Meksika, Janubiy Afrika, Turkiya, Eron jahon madaniy bozorining o'yinchilariga aylanishga muvaffaq bo'ldi yoki bo'lib bormoqda. Hindistonning "Bollivud" filmlari sotuvidan tushgan daromadning yarmidan ko'pi G'arb davlatlaridan tushadi. Xitoy va Tayvan isteriklari G'arb ekranlarida g'arbliklar tomonidan chetga surildi. Konfutsiy institutlari, Gyote institutlari, Britaniya Kengashlari, Amerika markazlari, Franseza instituti va Servantes institutlari bir vaqtlar dunyoning yirik shaharlarida tarqalgani kabi tabiiy ravishda G'arbiy Yevropa va Amerika metropoliyalarida tarqalmoqda[2]. Janubiy Koreya kinoijodkorlari G'arbda shu qadar chuqur e'tirofqa sazovor bo'lganki, ular Yevropaning eng nufuzli kinofestivallarining hakamlar hay'atiga boshchilik qiladilar (masalan, Kim Kiduk shu maqsadda Fransiyadagi Kannga taklif qilingan). Braziliya va Meksika teleseriallari butun dunyodagi uy bekalarini, jumladan, Shimoliy Amerika va Rossiyani o'ziga jalb qildi. Lotin Amerikasi (Marques) va Turkiya (Pamuk) yozuvchilari ingliz va boshqa o'nlab Yevropa tillarida ta'sirchan sonlarda nashr etiladi. Eron kinosi Evropa qit'asiga faol kirib bormoqda (lekin hozircha ko'proq televideniya) va Eron xalqaro radiosi ko'plab tillarda, shu jumladan rus tilida eshittirishlar beradi. Etnik musiqalar yozilgan CD va DVD disklar (jumladan, Tuva va Yakut kelib chiqishi) birinchi dunyo musiqa do'konlarida sotuvlar bo'yicha rekordlarni yangiladi.

"Janub" ning "Shimolda" mavjudligi nafaqat ramziy darajada, balki kundalik hayot darajasida ham seziladi. Bu, asosan, immigratsiya ta'sirida sodir bo'layotgan demografik o'zgarishlar bilan bog'liq. Sanoati rivojlangan mamlakatlarda doimiy yashash joyiga ko'chib kelgan uchinchi dunyoning millionlab odamlari ushbu mamlakatlarning madaniy landshaftini o'zgartirishga katta hissa qo'shdilar.

Aytgancha, shuni ta'kidlash kerakki, bu talab va taklif nafaqat immigrantlarning mavjudligi bilan, balki mahalliy aholining yangi madaniy ehtiyojlari bilan ham belgilanadi. Bizning fikrimizcha, global madaniy sohaning shakllanishini qarama-qarshilik (hatto raqobat) nuqtai nazaridan emas, balki o'zaro o'zgarishlar nuqtai nazaridan o'ylash kerak.

Global madaniy sohaning shakllanish jarayoni ham iste'molchilikning madaniy va mafkuraviy gegemonligiga tushirilmasligi kerak. To'g'ri, bunday yondashuv tarafdorlari odatda bu gegemonlikka so'nggi o'n yilliklarda qarshi kurash olib borilganini ta'kidlaydi. "Bu islom fundamentalizmi deb ataladigan tushunchadan kelib chiqadi. Bundan ular shunday xulosaga kelishadi: madaniy globallashuv jarayoni, bir tomondan, birlashishga olib keldi, ikkinchi tomondan, uning parchalanishiga - G'arb gedonistik-iste'molga yo'naltirilgan madaniyat bilan bir qatorda g'arbg qarshi madaniyatning paydo bo'lishi kabi[3].

"Milliy madaniyat" tushunchasi ham, u nazarda tutilgan voqelik ham zamonaviylik (modernlik) davrida madaniyat sohasi boshdan kechirgan "milliylashtirish" bilan uzviy bog'liqdir. Zamonaviy (zamonaviy) davlat ma'lum bir ijtimoiy aloqa makonini milliy makon sifatida ishlab chiqarish va ko'paytirish imkoniyatining sharti sifatida ishlaydi. Zamonaviy davlat institutlari o'zi tomonidan boshqariladigan chegaralar doirasida belgi-ramziy bir xillikni ta'minlaydi (ular ichidagi farqlarni yo'q qiladi). Shu bilan birga, ushbu muassasalar bir davlat tomonidan boshqariladigan aloqa maydonini aloqadan ajratib turadigan chegaralarni saqlab turadilar

Zamonaviy davrning tugashi bilan davlatning siyosiy va madaniy chegaralarning o'ziga xosligini saqlab qolish qobiliyati zaiflashmoqda. Yangi axborot texnologiyalarining tarqalishi, bir tomondan, madaniy sohada faoliyat yuritayotgan transmilliy korporatsiyalar faoliyati, ikkinchi tomondan, madaniy suverenitetning torayishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Hechter M. Internal Colonialism: The Celtic Fringe in the British Development. L.:Rotledge&Kegan Paul,1975
2. Abercrombie N, Hill S and Turner B.S.The Dominant Ideology Thesis.London: George Allen&Unwin,1980
3. Группа существует с 2000 г., ее музыка сочетает в себе традиции пекинской оперы, шансона, панка и рок-н-рола
4. <https://elib.buxdu.uz/index.php/pages/referatlar-mustaqil-ish-kurs-ishi/item/13961-madaniyat-sohasidagi-globallashuvning-mohiyati>